

Klinik Çalışma

YURTTA KALAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MEME KANSERİ İLE İLGİLİ BİLGİLERİ VE KENDİ KENDİNE MEME MUAYENESİNİ UYGULAMA DURUMLARI

Handan ALAN¹, Funda KARADAĞLI¹, Sevinç ŞİPKİN², Semiha KOCADAŞ²

ÖZET

Giriş: Bu araştırma Çanakkale’de özel bir yurttaki üniversiteli öğrencilerinin meme kanseri hakkındaki bilgi düzeyleri ve Kendi kendine meme muayenesindeki tutum ve davranışlarını araştırmak amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metod: Tanımlayıcı türde olan bu çalışmanın örneklemini, Çanakkale il merkezinde bulunan özel bir yurttaki 175 kız öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan 45 soruluk anket formu kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin % 65’i (n=114) meme kanseri hakkında bilgi sahibi olduklarını ve bu bilgiyi çoğunlukla görsel basından (%50) öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %82’sinin ailesinde veya arkadaşlarında meme kanseri olmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin % 62’si Kendi Kendine Meme Muayenesi (KKMM) hakkında bilgi sahibi olup %53’ü bu bilgiyi sağlık elemanından öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin 65’i (% 37) KKMM yapmaktadır. KKMM yapanların 43’ü (% 66) aklına geldikçe yaptıklarını belirtmişlerdir. KKMM yapanların çoğu (%59) KKMM yapma nedeni olarak önlem almayı belirtirken yap-

mayanların %64’ü bilmediği için yapmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin meme kanseri hakkında bilgilerinin olup olmaması ile KKMM yapma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuş olup ($p<0.05$) meme kanseri hakkında bilgisi olanların KKMM yaptığı saptanmıştır. KKMM hakkında bilgisi olan ve olmayanlarla KKMM yapan ve yapmayanlar karşılaştırıldığında KKMM hakkında bilgi sahibi olanların % 57’ünün meme muayenesi yaptığı saptanmış olup aralarında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). KKMM hakkında bilgisi olan ve olmayanlarla öğrencilerin sınıfları, bölümleri ve ailesinde veya arkadaşlarında meme kanseri görülme durumu karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Sonuç: Üniversite öğrencisi kızların çoğunluğu KKMM hakkında bilgi sahibi olmasına karşın, KKMM yapma davranışı yeterli düzeyde değildir. Özellikle sağlık dışında bölümde okuyan kız öğrencilere meme kanseri ve KKMM konusunda eğitimler yapılmalıdır.

Anahtar kelimeler: Yurttaki öğrenciler, meme kanseri, kendi kendine meme muayenesi

DETERMINING THE KNOWLEDGE ATTITUDE ABOUT BREAST CANCER AND PRACTICES OF NURSING STUDENTS

1. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Araştırma ve Uygulama Hastanesi. Hemşirelik Hizmetleri, Çanakkale
2. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü, Çanakkale

ABOUT BREAST SELF-EXAMINATION OF THE UNIVERSITY STUDENTS IN DORMITORY

Abstract

Introduction: The aim of this study was to determine the knowledge about breast cancer and the attitude and practices of Breast Self Examination (BSE) among private dormitory girl students.

Materials and methods: This study is descriptive types. The study sample consisted of 175 girl students stayed private dormitory in Çanakkale. The data were collected using a questionnaire containing 45 questions.

Result: According to results 65,1% of students stated that they learned about breast cancer from visual media (50%). The majority of students reported that their families or friends hadn't breast cancer. 61,7% of students knew about BSE which was learned

from health personal in 52,8%. 37,1% of students performed BSE. 66,2% of students performing BSE periodically. While majority of performing BSE is doing that to take precaution, 63,6% of students don't performed because of not having knowledge. Significant differences were found between performing BSE and having knowledge of breast cancer ($p<0.05$). It was determined that students who have knowledge of breast cancer performed BSE. Significant differences were found between having knowledge or not having knowledge of BSE, and performing or not performing BSE. 57,4% of students who have knowledge of BSE performed BSE ($p<0.05$). There wasn't significant differences between these students groups, their class, education part and breast cancer risk in their families($p>0.05$).

Discussion: Consequently, although the big majority of female university students have

Tablo 1: Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Özellikler	n	%
YAŞ ORTALAMASI		%21,6±1,5
BÖLÜMLER		
Eğitim fak.	79	45
Fen edebiyat	77	44
Sağlık yüksekokulu	19	11
SINIFLAR		
1. Sınıf	35	20
2. Sınıf	75	43
3. Sınıf	22	12
4. Sınıf	43	25
TOPLAM	175	100

heard about BSE, their behaviors of doing BSE are not enough. Training programs should be for university students for BSE and breast cancer, especially studying in departments apart from health.

Key Words: Students in Private Dormitory, Breast Cancer, Breast Self-Examination

GİRİŞ

Son yıllarda kanser tüm dünyada artış gösteren bir hastalıktır. Özellikle meme kanseri dünya genelinde kadınlar arasında en sık görülen kanserlerden biridir¹⁻⁶. Kanser Daire Başkanlığı verilerine göre, Türkiye’de 2008 yılında kadınlarda en sık rastlanılan kanser türünün, % 40,7 oranında meme kanseri olduğu bildirilmektedir⁷. Meme kanseri hem sık görülmesi, hem de ölümcül bir hastalık olması nedeniyle sağlıklı kadınlarda bile endişe yaratan bir durumdur⁸⁻¹¹.

“Meme kanserini önleyen bir yöntem henüz mevcut değildir². Bu nedenle meme kanserinde mortaliteyi azaltmada erken tanı ve tedavi çok önemlidir. Meme kanserinin erken tanınmasında, kadınların 20 yaşından itibaren her ay düzenli olarak Kendi Kendine Meme Muayenesi (KKMM) ile kitle taraması

önem taşımaktadır^{1, 2, 5, 11-13}. KKMM koruyucu bir sağlık davranışı olarak tanımlanabilir. Kişiler sağlıklı olmaya inanırlarsa, hasta olmadan da hastalığı azaltıcı ya da önleyici davranışları benimseyebilirler⁵. KKMM, literatürde maliyeti olmayan, basit, güvenilir ve etkili bir yöntem olarak belirtilmektedir^{1, 2, 4, 8, 10}. Ancak pek çok kadın tarafından ya düzenli olarak yapıldığı ya da yapılmadığı bilinen bir gerçektir. Üniversitede okuyan öğrenciler KKMM’yi gereksiz görebilirler. Gençler arasında yapılan çalışmalarda; gençlerin meme kanserine yakalanma ihtimallerini çok az olarak algıladıklarından KKMM uygulamasını benimsemedikleri ya da çok az uyguladıkları saptanmıştır⁵. Oysa Memedeki kitlelerin yaklaşık % 80-90’ı kadınların kendileri tarafından fark edilmektedir^{1, 14, 15}. Gençleri son yıllarda artan meme kanserine karşı bilinçli hale getirmek ve sağlığı geliştirme davranışlarını kazanmalarına yardımcı olmak amacıyla KKMM öğrenmelerini ve uygulamalarını sağlamak oldukça önemlidir. Bu konuda edinilmiş bilgiler genellikle medya sayesinde olmakta ya da yakın çevresinde meme kanseri olanlar bu şekilde bu konuda bilgili olmaktadırlar. KKMM sağlığı koruyucu davranışların benimsenmesinde ve gençlerin sağlık sorumluluk-

Tablo 2: Meme Kanseri Bilgi Düzeyine Yönelik Sorular

Özellikler	n	%
Meme kanseri hakkında bilgi		
Var	114	65
Yok	61	35
Bilgiyi edinme yolu		
Sağlık elemanından	41	36
Arkadaş/komşu	16	14
Görsel basın	57	50
Çevresinde meme kanseri görülme durumu		
Yok	144	82
Ailemde	21	12
Arkadaşımda	10	6
TOPLAM	175	100

Tablo 3: Meme kanseri Bilgi Soruları

Meme kanseri bilgi soruları	n	%
Yaş İlerlemesinin Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	128	73
Yanlış	47	27
Çocuk Sahibi Olmamanın Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Yoktur		
Doğru	55	31
Yanlış	120	69
İlk Doğum Yaşının 30'un Üzerinde Olmasının Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	76	43
Yanlış	99	57
Menopoz Yaşı 50'nin Üzerinde Olmasının Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	70	40
Yanlış	105	60
İlk Adet Yaşının 11'in Altında Olmasının Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Yoktur		
Doğru	67	38
Yanlış	108	62
Meme Kanseri Hastalarda Karşı Memede Kansere Görülme Olasılığı Yüksekse		
Doğru	126	72
Yanlış	49	28
Ailede Meme Kanseri Olmasının Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Yoktur		
Doğru	21	12
Yanlış	154	88
Kilolu Olmanın Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	50	29
Yanlış	125	71
Emzirmenin Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Yoktur		
Doğru	55	31
Yanlış	120	69
Alkol Kullanmanın Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	112	64
Yanlış	63	36
Sigara İçmenin Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	114	65
Yanlış	61	35
Doğum Kontrol Hapini Kullanmanın Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Yoktur		
Doğru	60	34
Yanlış	115	66
Hormon Tedavisi Kullanmanın Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Yoktur		
Doğru	50	29
Yanlış	125	71
İyi Hüylü Meme Hastalığı Varlığının Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	95	54
Yanlış	80	46
Radasyona (Röntgen, Işın Tedavisi) Maruz Kalmanın Meme Kanseri Gelişimine Etkisi Vardır		
Doğru	143	82
Yanlış	32	18
TOPLAM	175	100

larını almalarında önemli adımlardan birisidir. Bu nedenle gençler KKMM eğitimi, gerekliliği ve uygulaması hakkında bilgilendirilmelidirler⁵.

Bu araştırmada Çanakkale’de özel bir yurtta kalan üniversiteli öğrencilerinin meme kanseri hakkındaki bilgi düzeyleri ve KKMM’deki tutum ve davranışlarını araştırmak amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM VE GEREÇLER

Çalışmanın evrenini Çanakkale ilinde bulunan özel bir kız öğrenci yurdunda kalan öğrenciler oluşturmaktadır (n=175). Araştırmada tüm öğrencilere (%100,0) ulaşılmıştır. Uygulama Mart 2012-Nisan 2012 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından anket uygulama tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Ankette katılımcıların tanımlayıcı özelliklerine ilişkin 3 soru; meme kanseri ve KKMM hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarıyla ilgili 42 soru bulunmaktadır. Anket formunu okuma ve doldurma yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. Veri girişi ve analizi SPSS 16.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Verilerin istatistiksel analizlerinde yüzdelik, ortalama ve ki-kare testleri kullanılmıştır.

Bu çalışma için ilgili özel yurt müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır. Çalışmada gönüllülük ilkesi temel alınmış; öğrencilere, çalışma konusunda açıklama yapıldıktan sonra sözel izinleri alınarak, çalışmaya katılmayı kabul edenlere anket formları dağıtılmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin kişisel özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Öğrencilerin yaş ortalaması 21,6±1,5’dir (min: 18, max: 24). Öğrencilerin çoğunluğunu eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültelerine gidenler (%89) ve 2. Sınıfta okuyanlar (%43) oluşturmaktadır.

Öğrencilerin %65’i (n=114) meme kanseri hakkında bilgi sahibi olduklarını ve bu bilgiyi çoğunlukla görsel basından (%50) ve sağlık elemanlarından (%36) öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %82’sinin ailesinde veya arkadaşlarında meme kanseri olmadığı

saptanmıştır (Tablo 2).

Meme kanseri bilgi düzeylerine yönelik sorular incelendiğinde yaş ilerlemesinin meme kanseri gelişimine etkisi vardır sorusuna %73, meme kanserli hastalarda karşı meme kanser görölme olasılığı yüksektir sorusuna %72, ailede meme kanseri olmasının meme kanseri gelişimine etkisi yoktur sorusuna %75 ve radyasyon etkisi altında kalmanın meme kanseri gelişimine etkisi vardır sorusuna ise %82’si doğru cevap vermiştir. İlk doğum yaşının 30’un üzerinde olmasının meme kanseri gelişimine etkisi vardır sorusuna %57’si, menopoz yaşı 50’nin üzerinde olmasının meme kanseri gelişimine etkisi vardır sorusuna %60’ı, ilk adet yaşının 11’in altında olmasının meme kanseri gelişimine etkisi yoktur sorusuna %56’sı ve kilolu olmanın meme kanseri gelişimine etkisi vardır sorusuna %71’ü yanlış ya da bilmiyorum olarak cevap vermiştir (Tablo 3).

Meme kanserinde en sık görülen bulgulara ilişkin olarak verilen yanıtlar arasında memede kitle %94, aynı taraflı koltuk altı lenf bezlerinde şişme %78, memenin anormal büyümesi %62 ve memenin asimetrik büyümesi %61’i doğru olarak yanıtlanmıştır (Tablo 4). Tablo 5’te öğrencilerde KKMM ile ilgili bazı özelliklerin değişimi görülmektedir. Öğrencilerin %62’si KKMM hakkında bilgi sahibi olup %53’ü bu bilgiyi sağlık elemanından öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin 65’i (%37) KKMM yapmaktadır. KKMM yapanların 43’ü (%66) aklına geldikçe, 13’ü (%20) ayda bir ve 35’i (%54) adet kanamasından bir hafta sonra yapmakta olduklarını belirtmişlerdir. KKMM yapanların çoğu (%59) KKMM yapma nedeni olarak önlem almayı belirtirken yapmayanların %64’ü bilmediği için yapmadığını belirtmiştir.

KKMM yapan öğrencilere (n:65) uygulama basamakları sorulduğunda yatağa uzanarak yapan (%51) ve omuz altına yastık ya da havlu koyarak yapanların sayısı (%43) diğer uygulama basamaklarına göre daha düşük bulunmuştur (Tablo 6). Öğrencilerin meme kanseri hakkında bilgilerinin olup olmaması ile KKMM yapma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p<0.05) ve meme kan-

seri hakkında bilgisi olanların KKMM yaptığı saptanmıştır. KKMM hakkında bilgisi olan ve olmayanlarla KKMM yapan ve yapmayanlar karşılaştırıldığında KKMM hakkında bilgi sahibi olanların %57'ünün meme muayenesi yaptığı %43'ünün ise yapmadığı saptan-

mış olup aralarında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). KKMM hakkında bilgisi olan ve olmayanlarla öğrencilerin sınıfları, bölümleri ve ailesinde ya da arkadaşlarında meme kanseri görülme durumu karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4: Meme Kanseri Belirtileri ile İlgili Bilgi Soruları

Özellikler	%	n
Meme Başında Kanlı Akıntı Gelmesi		
Doğru	92	53
Yanlış	83	47
Memenin Asimetrik Büyümesi		
Doğru	106	61
Yanlış	69	39
Memede Kitle		
Doğru	165	94,
Yanlış	10	6
Aynı Taraflı Koltuk Altı Lenf Bezlerinde Şişme		
Doğru	137	78
Yanlış	38	22
Meme Cildinde Çekinti		
Doğru	71	41
Yanlış	104	59
Anormal Kol Şişliği		
Doğru	48	27
Yanlış	127	73
Meme Başı Çekintisi		
Doğru	64	37
Yanlış	111	63
Memenin Renk Değişirmesi		
Doğru	91	52
Yanlış	84	48
Memenin Anormal Büyümesi		
Doğru	109	62
Yanlış	66	38
TOPLAM	175	100

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Meme Kanseri kadınlar arasında en sık görülen kanser türüdür. Mortalitesi ve insidansı'nın, 35 yaş ve üzerinde arttığı ancak, 20-30 yaş arası kadınlarda görüldüğünde tümörün geç belirlenmesi nedeniyle prognozun çok daha kötü olduğu vurgulanmaktadır¹⁶. Genellikle 20'li yaşlarda olan üniversite öğrencilerinde bu riskler nedeniyle meme sağlığı ve KKMM konusunda farkındalık yaratmanın önemli olduğu belirtilmektedir¹⁷. Bizim çalışmamız, 18-25 yaş arası yurtta kalan kız üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Öğrencilerin

çoğunluğu sağlık dışında bir bölümde eğitimine devam etmektedirler. Çalışmamızda öğrencilerin %65'i meme kanseri hakkında bilgi sahibi ve bu bilginin çoğunluğunu görsel basından öğrendiğini belirtirken Sohbet ve Gümüş'ün¹⁸ yaptığı çalışmada öğrencilerin %84'ünün meme kanseri hakkında bilgisinin olmadığı bulunmuştur.

Öğrencilerin ailesinde veya arkadaşlarında meme kanseri olup olmadığı sorgulandığında %82'sinin ailesinde veya arkadaşlarında meme kanseri olmadığını belirtmiş olup bu bulgu ulusal çalışmalarla^{5, 15} uyum göster-

Tablo 5: KKMM Hakkında Bilgi Düzeyi ve KKMM Yapma Durumu

Özellikler	%	n
KKMM hakkında bilgisi		
Var	108	62
Yok	67	38
Bilgiyi edinme yolu		
Sağlık elemanından	57	53
Arkadaş/komşu	18	17
Görsel basın	33	30
KKMM yapma durumu		
Yapıyor	65	37
Yapmıyor	110	63
KKMM yapma sıklığı		
Ayda bir kez	13	20
Her banyodan sonra	9	14
Aklıma geldikçe	43	66
KKMM yapma zamanı		
Adet kanamasından hemen önce	11	17
Adet kanaması sırasında	11	17
Adet kanamasından hemen sonra	8	12
Adet kanamasından bir hafta sonra	35	54
KKMM yapma nedeni		
Önlem almak için	38	58
Yapılması gerektiği için	15	23
İyi huylu meme hastalığı olduğu için	3	5
Kanser olmaktan korktuğu için	7	11
Diğer	2	3
TOPLAM	65	100

mekteyken Şen ve Başar'ın¹⁹ çalışmasında %90'nının ailesinde veya arkadaşlarında meme kanseri öyküsünün olduğu belirtilmiştir. Çalışmamızda meme kanserinde en sık görülen bulgulara ilişkin olarak verilen yanıtlar arasında memede kitle, aynı taraflı koltuk altı lenf bezlerinde şişme, memenin anormal büyümesi ve memenin asimetrik büyümesi belirtilirken Şen ve Başar'ın¹⁹ çalışmasında ise memede ağrı, memede ve koltuk altında ele gelen şişlik ve meme başında akıntı olması belirtilmektedir.

Ülkemizde KKMM ile ilgili yapılmış birçok

çalışma vardır. KKMM bilgi düzeyleri incelendiğinde bu çalışmada öğrencilerin %62'si KKMM hakkında bilgi sahibiyken %37'si KKMM'yi uygulamaktadırlar. Ülkemizde son 10 yılda yapılan bazı çalışmalara baktığımızda ise kadınların ortalama %40-60 arasında KKMM hakkında bilgi sahibi olduğu ve bunların %35-60 oranında KKMM'yi uyguladıkları görülmüştür^{1, 5, 11, 15, 19, 20, 21}. Çalışmamızda, katılımcıların KKMM hakkındaki bilgilerinin kaynağı olarak, ilk sırada sağlık personeli yer alırken ikinci sırada görsel basın yer almıştır. Bu bulgu, ülkemizdeki çeşitli çalışmalara

Tablo 6: KKMM Uygulama Basamakları

Özellikler	%	n
Aynanın karşısına geçiyorum		
Evet	48	74
Hayır	17	26
Kollarımı havaya kaldırıyorum		
Evet	58	89
Hayır	7	11
Memede herhangi bir şekil değişikliği var mı bakıyorum		
Evet	59	91
Hayır	6	9
Yatağa uzanıyorum		
Evet	33	51
Hayır	32	49
Omuz altına yastık Ya da havlu koyuyorum		
Evet	28	43
Hayır	37	57
Parmak uçlarımla memeyi muayene ediyorum		
Evet	64	98
Hayır	1	2
Koltuk altlarımı kontrol ediyorum		
Evet	54	83
Hayır	11	17
TOPLAM	65	100

rın sonuçlarına uyum göstermektedir (15, 22). Yapılan diğer çalışmalarda görsel basın ön planda olup sağlık personeli ikinci sırada yer almaktadır^{19, 23}. Bu sonuçlar doğrultusunda medya ve sağlık personelinin kadınlarda meme kanseri ve meme kanserinin erken tanısında etkili olan KKMM konusunda bilgi sahibi olmasında etkili rol oynadığı düşünülmektedir.

Ülkemizdeki çalışmalarda; KKMM'yi her ay düzenli yapma sıklığı %10,2 ile %24,5 arasında değişmektedir^{2, 14, 17, 19, 23, 24}. Bizim çalışmamızda kadınlardan KKMM'yi yapanların ne zaman yaptıklarına bakıldığında %20'sinin her ay düzenli yaptıkları saptanmıştır. Çalışmada öğrencilerin %62'si KKMM hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmelerine rağmen öğrencilerin %20'sinin her ay düzenli olarak yapmaları düşük bulunmuştur. Bu çalışmada KKMM yapmayan öğrencilerin %64'ü bilmediği için yapmadığını belirtirken, yapan öğrencilerin de %59'u önlem amaçlı yaptığını belirtmiştir. Bu sonuçlar Aydın⁵ ile Uzun ve arkadaşlarının⁴ çalışmalarıyla paralellik göstermektedir.

Üniversite öğrencisi kızların KKMM ve meme kanserini bildiklerini söylemelerine karşın istedik düzeyde KKMM yapmadıkları saptanmıştır. Öğrencilerin KKMM'yi istedik biçimde yapmalarının nedenleri ayrıntılı olarak incelenmelidir. 20 yaş ve üzeri kızlara meme kanseri, risk faktörleri ve KKMM konusunda uygulamalı olarak eğitim verilmesi gerekmektedir. Öğrencilere KKMM'yi yapma yanında memedeki değişikliklerin çoğunlukla kişinin kendisi tarafından fark edilmesinden dolayı düzenli olarak yapmalarının önemi vurgulanmalıdır. Öğrencilerin konuya ilişkin doğru ve yeterli bilgiyi okullarında multidisipliner bir sağlık ekibi tarafından düzenlenen eğitim ya da panellerle almaları önemli gibi görünmektedir.

KAYNAKLAR

1. Gülay Yılmazel. Determining Practising Of Breast Self-Examination And Breast Cancer Risk Factors In Women Aged Twenty Years And Over Living In A Rural Area

- Of Corum. J Breast Health 2013; 9: 82-7
2. Alpteker H, Avcı A. Kırsal alandaki kadınların meme kanseri bilgisi ve kendi kendine meme muayenesi uygulama durumlarının belirlenmesi. Meme Sağlığı Dergisi 2010; 6(2):074-079
3. Aslan A, Temiz M, Yiğit Y, Can R, Canbolant E, Yiğit F. Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Meme Kanseri Hakkında Bilgi, Tutum ve Davranışları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni 2007; 6 (3)
4. Uzun Ö, Karabulut N, Karaman Z. Hemşirelik Öğrencilerinin Kendi Kendine Meme Muayenesi İle İlgili Bilgi Ve Uygulamaları. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2004; 7(1)
5. Aydın İ. Üniversite Öğrencilerinin Kendi Kendine Meme Muayenesi Hakkındaki Bilgileri Ve Uygulamaları. Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2004; 7(3)
6. Türkiye Kanseri İnsidansları ;Yayınlanma: Cuma, 25 Ocak 2013 08:41 Gösterim: 379
<http://www.kanser.gov.tr/index.php/daire-faaliyetleri/kanser-istatistikleri.html>
7. Dünya ve Türkiye'de Kanser. Erişim tarihi: 01 Nisan 2013.
<http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-15486/dunya-ve-turkiyede-kanser.html>
8. Kabataş M, Kızıl H, Duman D. Bayan öğretmenlerin meme kanseri ve kendi kendine meme muayenesi hakkında bilgi, tutum ve davranışların incelenmesi. Meme Sağlığı Dergisi 2010; 6(4):150-155
9. Kılıç D, Sağlam R, Kara O. Üniversite öğrencilerinde meme kanseri farkındalığını etkileyen faktörlerin incelenmesi. Meme Sağlığı Dergisi 2009; 5(4):195-199
10. Avcı A, I. Altay B, Kocatürk B. Ebe öğrencilerinin kendi kendine meme muayenesine yönelik sağlık inançları. Meme Sağlığı Dergisi 2008; 4(1): 025-028.
11. Alpteker H, Gümüş D, Doğan S, Bilir S, Önal M. To Determine The Knowledge And Practise Of Female Students About Breast Cancer And Breast Self Examination. The Journal of Breast Health 2011; 7(3)
12. Çavdar İ, Akyolcu N, Özbaş A. Hekim ve hemşirelerin kendi kendine meme muayenesi (KKMM) konusunda duyurluklarının saptanması. 2. Uluslararası, 9. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Özet Kitabı 2003; Antalya, s. 63.
13. Mahmoodi MH, Montazeri A, Jarvandi S. Breast self-examination: Knowledge, attitudes, and practices among female health care workers in Tehran, Iran. The Breast Journal 2002; 8(4):222-225.(PMID: 12100114)
14. Kabataş M, Kızıl H, Duman D. Bayan öğretmenlerin meme kanseri ve kendi kendine meme muayenesi hakkında bilgi, tutum ve davranışlarının incelenmesi. Meme Sağlığı Dergisi 2010; 6: 150-155
15. Gerçek S, Duran O, Yıldırım G, Karayel H, Demirliçakmak H. Kredi yurtlar kurumunda kalan kız öğrencilerinin meme kanseri ve kendi kendine meme muayenesi sağlık inançları ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi. Meme Sağlığı Dergisi 2008; 4(3):157-161
16. Karadağ M. Bir sağlık yüksekokulundaki öğrencilerin kendi kendine meme muayenesi, davranış ve inançlarının belirlenmesi. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi 2010; 2(1): 1-9.
17. Gölbaşı Z, Çetin R, Kalkan S, Durmuş T. Üniversite öğrencisi kızların meme kanseri ve kendi kendine meme muayenesi ile ilgili bilgi ve davranışları. Meme Sağlığı Dergisi 2010; 6(2); 69-73.
18. Sohbet R, Gümüş Y. Bayan Üniversite Öğrencilerinin Meme Kanseri Bilgileri Ve Meme Muayenesini Uygulama

- Durumları, Halk Sağlığı Etkinlikleri - HASUDER, 15.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi 2012
19. Şen S, Başar F. Kütahya Bölgesinde Yaşayan Kadınların kendi Kendine Meme Muayenesi Ve Meme Kanseri İle ilgili Bilgi Düzeyleri, Meme Sağlığı Dergisi 2012; 8(4)
  20. Çadır G, Eksen M, Bütüner E, Tüzen H, Yetim H, Othan K ve ark. Yerkesik ve Yeşilyurt sağlık ocağı bölgelerinde yaşayan kadınların meme kanseri ve kendi kendine meme muayenesi konusunda bilgi ve uygulama durumlarının belirlenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2004; 1
  21. Dündar PE, Özmen D, Öztürk B, Haspolat G, Akyıldız F, Çoban S, Çakıroğlu G. The knowledge and attitudes of breast self examination and mammography in a group of women in a rural area in western Turkey. BMC Cancer 2006; 24: 43.(PMID: 16504119)
  22. Göçgeldi E, Açıkel CH, Hasde M, Aygut G, Çelik S, Gündüz İ, Karadeniz Y, Ayas R, Şahin E, Deniz C. Ankara-Gölbaşı ilçesinde bir grup kadının kendi kendine meme muayenesi yapma konusundaki tutum ve davranışlarının belirlenmesi. Fırat Tıp Dergisi 2008; 13: 261-265.
  23. UMD Gwarzo, K Sabitu, SH Idris. Knowledge and practice of breast self-examination among female undergraduate students. Annals of African Medicine 2009; 8(1): 55 –58.(PMID: 19763009)
  24. Bowie JV., Wells AM., Juon HS., Sydnor KD., Rodriguez EM. How old are African American women when they receive their first mammogram? Results from a church-based study. J Community Health, 2008; 33: 183191. (PMID: 18369711)